

AKTUÁLIS NÉPESEDÉSI KÉRDÉSEK – AZ ÖREGEDŐ EURÓPA

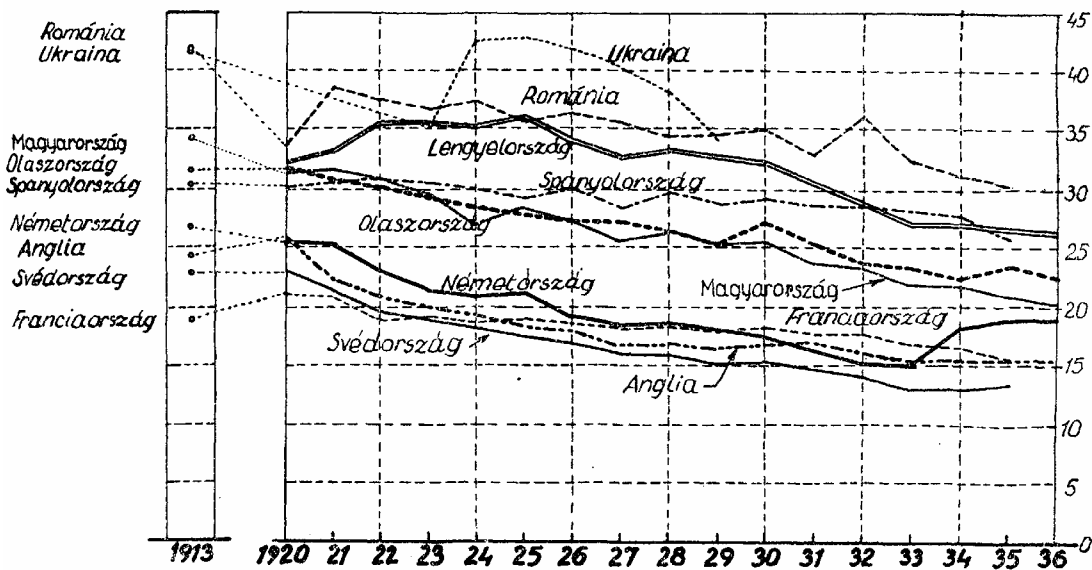
Amerika belépése a háborúba nemcsak politikai és gazdasági, de népeségpolitikai viszonylatban is fontosságot adott a mai háborúnak, amely európaiból a kontinensek harcává alakult át.

A mindennapi életben gyakran használjuk „az öreg és az új kontinens” kifejezést. Az elsőn Európát, a másodikon Amerikát értjük. Vájjon megérdemli-e Európa az öreg kontinens nevét?

Az újkori népesedési mozgalmakra a rendkívül éles szaporodáscsökkenés a jellemző. Ez először Franciaországban, közvetlenül a francia forradalom és a napóleoni háborúk után mutatkozott. A század végén lassan Nyugat-és Közép-Európa országaiban is érezhetővé lett, sőt utóbbi időkben még a délromán és keleteurópai országokban is bekövetkezett. A nagy népsűrűségű vidékeken ez még érthető volna, de bekövetkezett ez Európa partjain túl is. Így Észak-Amerikában, ahol i km²-re

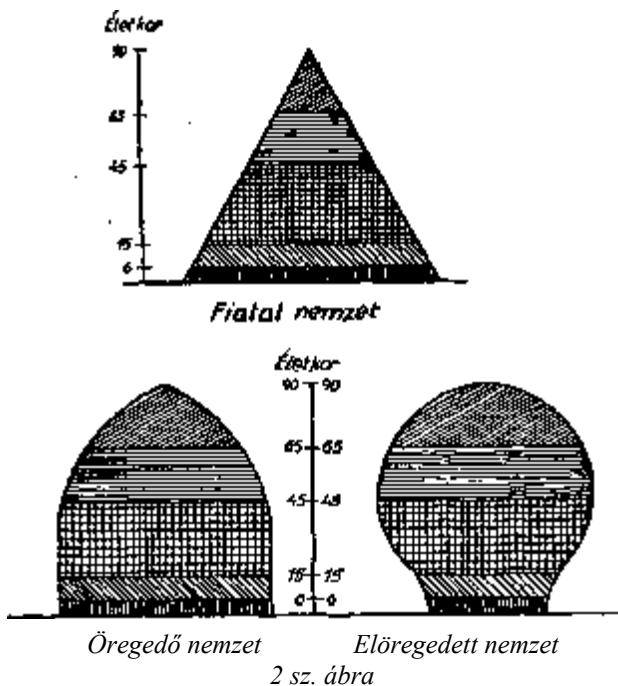
SZÜLETÉSI ARÁNYSZÁMOK ALAKULÁSA EURÓPÁBAN

A SZÜLETÉSI ARÁNYSZÁMOK ALAKULÁSA EURÓPÁBAN 1000 lakosra esik:

1 sz. ábra

A NÉPESSÉG STRUKTÚRÁJÁNAK HÁROM ALAPFORMÁJA

2 sz. ábra

csak 16 lélek esik, vagy Ausztráliában az egy-emberes népsűrűség Európa átlagos 50-es népsűrűségével szemben csökkenő szaporulatot mutatnak. Egész Közép- és Észak-Európára jellemző a kis szaporodási szám. Csak a szélterületek, így Portugália, Spanyolország, a félszigetek, mint Olaszország, a balkáni államok és Kelet-Európa, pl. Oroszország, Lengyelország dicsekedhetnek még aránylag növekvő irányú szaporodással. Ezekben 1000 lakosra 25-35 élveszületett esik évente, míg a nyugateurópai országokban csak 15-20 között mozog a születések színvonala. Így tehát majdnem arra következtethetünk, hogy Európa súlypontja nyugatról keletre el fog mozdulni a közeljövőben. De ezt az eshetőséget elhárítja az utolsó években Szovjet-Oroszországban beállt csökkenő szaporodás és növekvő halálozás, aminek következménye az a stagnáló állapot, ami az évi 2,000.000 lavinaszerű szaporodást felváltotta.

A népesség növekedésének vizsgálatánál természetesen a nyers születési arányszámok még nem mértékadók, mert sok vidéken, ahol nagy a születések száma, nagy a gyermekhalálozás is és így a szaporodás tulajdonképpen igen csekély. Még így sem láthatjuk a megmaradt születési számban a népszaporodás alapjait, mert ezt a kortagolódással összevetve, kitűnik, hogy Nyugat-, Közép- és Észak-Európában már régóta nincs igazi népszaporodás, hanem egy többé vagy kevésbé nagyobb születési deficit. A jelenlegi szaporodás tehát nem elegendő arra, hogy a nemzet számbeli állapotának teljességét fenntartsa és kiegészítse. Most annál komolyabb a helyzet, mivel a háború után kétségkívül erős emberhiány pótlására lesz szükség. Látjuk tehát, hogy Kelet-Európa vonalai a nyugateurópai alacsony szaporulati színvonalhoz közelednek. Ez viszont a fiatal tartalékokon, a népi erő kimerülésén és a népesség előregedésén keresztül Európa népességi halálához vezet.

Ha Malthus tanát idézzük, – aki attól féltette az emberiséget, hogy az emberben ható természetes ösztönnek megfelelően az emberiség szaporodása gyorsabb lesz az életszükségleti javak előállításánál – egy rejtély előtt állunk. Malthus a XIX. század szaporodási gyorsaságából indult ki. 1800-1938-ig a Föld lakossága 2-5-szer megnövekedett és az 1914/18-as háborús veszteségek ellenére Európa népessége 187-ről 530 millióra, tehát a háromszorosára emelkedett. Az erős növekedés nemcsak a születésekre, hanem az orvosi tudomány tökéletesedésére is visszavezethető, ami a hosszabb élettartamokban, a halálozáscsökkenésekben mutatkozik. A javak termelése sem igazolta Malthus félelmét, mert előállításuk a technika vívmányaival sokkal gyorsabb lett, mint a szaporodás. A földgömb azonkívül még ma is óriási emberfelfogóképességet mutat, ezért tehát a XIX. században oly erősen vitatott elmélet – úgy látszik – csődöt mondott.

A szaporodás nem nőni, hanem csökkenni kezdett. A háború okozta gazdasági válság és az ebből származó megélhetési nehézségek sok embert kivándorlásra készítettek és az itthonmaradottaknak nem volt bátorságuk egy vagy kettőnél több gyermeket világra hozni, félve, hogy nevelésükre és iskoláztatásukra nem telik majd a csekély keresetből. Főleg ez a két szempont hatott erősen Európa népesedési statisztikájának kedvezőtlen alakulására. Manapság a probléma még komolyabbá vált, mert szükséges, hogy ne csak a harctereken, hanem a szaporodás terén is bebizonyítsuk Európa és nemzetünk életképességét.

Pataricza Ilona